

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Devarim

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9976

אונקלוס

דברים א

עמוד
שיטת
פזות
דיחול
מהחלה
שיטה

א ארין

א אלה

182

הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל
בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין
פארן ובין הפל ולבן והצרת ורי זהב :
ב אשר עשר יום מהרב דרך הרשעיר
עד
פתנמא דמליל משה עם כל ישראל
בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין
פארן ובין הפל ולבן והצרת ורי זהב :
ב מהלך דרשעיר יומין מהרב אורה

טורא

דשי

(א) אלה הדברים - (ספרי) לפי שהן דברי תוכחות ונאם כאן כל המקומות שדכעו לפני המקום בהן לפיכך נאם את הדברים והזכירם בדמו מפני כבודו של ישראל : אל כל ישראל - אינו כובד מקצתן היו אלו כשעק חמוריס אחס הייתם שומעים מכן עמורם ולא הסיכותם דבר מן וכן אינו היינו חסיים אותם לכן כנסם כולם ואמר להם הרי כולכם כאן כל מי שאלו תעזבה ישיבו : במדבר - לא כמדבר היו אלא ערבות מואב ומהו כמדבר אלא כשכיל מה שהכעיסו במדבר שאתרו (שמות י"ז) וייתן מותם וגו' : בערבה - כשכיל בערבה שחטאו כשעל פעור כשטיס בערבות מואב : מול סוף - על מה שהמרו כים סוף כהוא ש לים סוף שאתרו (שם י"ד) המכלי אין קהרים במלרים וכן כנסים מתוך הים שאתרו (תהלים ק"ו) וימרו עלים כים סוף כדאיתא (בערבין ט"ו) : בין פארן ובין הפל ולבן - א"ר יוחנן חזרו על כל המקרא ולא מנינו מקום שמתו תופל ולכן אלא הוכיחו על הדברים שפלו על הן שהם לכן שאתרו (במדבר כא) וכפשו קנה כלחם הקלוקל ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים : והצרות - במחלוקתם של קרח - (ספרי) ד"א אמר להם למה ללמוד מנה שעשיתי למרים בחצרות כשכיל לשון הרע ואתם נדרתם במקום : ודי זהב - הוכיחו על העגל שעשו כשכיל רובזה שהיה להם שאתרו (הושע ב') וכסף רכיתי להם וזה עשו לטעם : (ב) אחד עשר יום מהרב - אמר להם משה ראו מה גרמתם אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש כרבע כדרך הר שציר ואף הוא מהלך י"א יום ואתם הלכתם ימותה כשלה ימים שהרי כעשרים כאייר גם עז מהודם שאתרו (במדבר י') ויהי כשנה השנית חחדש השני כעשרים כחדש וגו' (הענין בט) וכ"ט כסין שלמו את המרגלים נקדש כרבע לא מהם שלשים יום שעשו בקצרות התורה שאלו הכשר חדש ימים ושבעה ימים שעשו בחצרות להמגר עם מרים כמלא כשלה ימים הלכו כל אותו הדרך וכל כך היתה שכינה ונתלכטת כשכיל למהר באתכם לארץ וכשכיל שקלקלתם הסב ח' כנס סביבות הר שעיר מ' שנה :

רשב"ם

(ה) אלה הדברים לפי פשוטו כל הזכרים כסוקזה מקומות הן כמו שנינו שרגלים הכסוקים לתת סימן בתוך סימן אל המקומות שהיו רוצה לפרש היכן כלן לך - מקדש לבית אל ויט אהלה בית אל מים והעי מקדש - וישובו ויתנו לפני החירות בין מודול ובין הים לפני בעל נפון - בסוף שופטים הנה חנה לה' בשילה מימים וימיה אשר מצפונה לבית אל ממזרח השמש למסלה סעלה בית אל שכמה מנהם ללבוכה - וכל שכן פלדך לפרש היכן לאמר והמנות כמו שכתב וידבר ה' אל משה בהר סיני בערבות מואב וידבר ה' אל משה במדבר סיני בדרך מנרים חחדש הזה - אף כאן עושה סימן בערך סי' וכן הוא אומר וחומר ושונה דבר זה כשכיל משה לפרש את המנות אלה העדות החקים והחשכים אשר דבר משה וגו' - בעבר הירדן כניא מול בית פעור בארץ סיחון מלך האמרי הואיל משה וגו' בעבר הירדן - וכאזנה עבר הירדן כדבר באותו עברי הירדן שהוא לנג מדבר שהיו בו ישראל מ' שנה שהוא קרוי עבר הירדן ליושבים בארץ ישראל ולא בעבר הירדן הוא ללד (ירושלים) (ס"ח"א) שנס הוא קרוי עבר הירדן להולכי מדבר שהיו בו ישראל : בערבה כלומר בחזרה מקום במדבר באותו מדבר בערבות מואב : גול סוף שים מתחיל עמורם ארץ ישראל שאתרו גשתי אתג כולך תים סוף עדים פלטים (וגו') כלומר ממזרח ועד מערב

UNIVERSITAT POTSDAM
Universitätsbibliothek

1228

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי ב

אלה הדברים

אלה הדברים

אליו פתגמו אוכחותא די מליל משה עם כל ישראל
בנפיעו לותיה בד תנו בעיקרא דירגא עגא ואמר להו
הלא קמקרא בשורא דטיט אתהיזבת לבו אוכחותא
רבמישוא דמואב אתפרשת לבו במא גיסו ופרישו עבד
לבו קודשא ברך הוא כומו בעברתו על גף נמא
דסוף דעבד לבו אקטבת לקל שקטא ושקטא ואתו
קטיתו מדת מימריה ואתתו קדמוי קפארן על מימרא
אלויה וטפתו עלוי מילי שקרא ואתרעמתו על בנא
דאחיה לבו חיוור מן שמיא ושילתו בישרא בתצרות
נתנו חמי לבו למשמיעיא מוגו עלמא אלולי דרבר לבו
זכנת אכחבתו צרנקא ומשבו זימנא וצרוו קיימא וקאמי
קודשא דתמיתו דתבא פניא וכפר לבו על חובת עוגל
דנבא : ב מתלק דפר זימין מהורב מאוכת טורא
דנקלא עם דיקם גיעא ועל די סטיתו ואתתו דקם

אליו פתגמו די מליל משה עם כל ישראל הובח נתחז
עד דהינו ימינו בעיקרא דירגא עגי משה ואמר להו
תרא קמקרא בשורא דטיט אתהיזבת לבו אוכחותא
רבמישוא דמואב אתפרשת לבו במא גיסו ויגורו עבד
לבו מימרא בוי בר תויראו קיימין על זמא דסוף אתפוע
זמא מן קדמיון ואתעביד מרי עשר אפרטין מן אפרט
תנא לקל שקטא אתתו קדמוי על זמא וסריתו על
זמא דסוף על עסק מלליא דישפלהו מן מדקרא דפארן
וגר עליכו דלא תעלו לארעא דישראל וקניו קנדיא
דאמיתו נפשו מעיקא בלחמא דדין דמכליה קליד גרי
בכו חיותו וכתצרות די נפלר פיגורכו על ידי בשרא
וקניו עגלא בעברתו אמר במימריה למשצי נתכו
אלולי דאדפר קיימא דקיימא לאכחבתו לאכרהם לזחק
וגעק ומשבו זימנא די עברתו לשמיה וצרוו קיימא בוי
עלתכו בגייה ונפירתו תיה דתבא פניא :

מתלק דר עשר זימין מן טורא דחורב אורח טורא דגבלא עד רקס דגיער על דתתו ואתתו קדמוי
אתעבתו ונתליבתו יהרוו לארבעין שנין :

דשב"ם

ועתה והוא יום החלח שכתוב בתול קין ונורחית דרונות כאלה מסעי ווס כפרת ונתתן - וכל הערבה עבר הידדן מורחה ועדי יום הערבה
והגיסו מן אלול ערבות מואב : כן פארן וכן תפל - כמו כן בית אל וכן העי : ולכן ואחרות ודי והכל מקומות לפיכסוטו - ודי
זה כמו בת מירוס זהו סס פסוטו : (ג) אחד עשר יום חורב זה אלוית הדבר שמתחיל לספר כי לא עכבו בדרך לסד אחד עשר יום
מחורב עד קדש ברנע ויוד היו מווימנים ליכנס לארץ ישראל ואלוהו הדיך שהלכו מרגלים כמו שאמר להם יוסה עלו זה בנגבו ועליהם את החר
וכמו שאמר כסיף הפירס והשימו כר ויעלו אל ראש החר ויעתלו לעלות אל ראש החרוגו - וירד העולקי והכנינו יוסה בחר ההוא
ויכוס וגו' יום לפני ותדו ותעלו החרה כל אלו הפסוקים מוכיחים ענין אלחלא טחלוש חרמליס ק וכו' היו עליכם לארץ ישראל חר
יוקדש ברנע הוא יודר פארן וכנסו עו מת יום זה שנייה בעצרים כחדל כמו שכתוב ב' בהעלותך ויסע ערמה ה' דהך שלטת ימים : ולחללה
כתוב בתולת פשרה ויסיבסכה הפנית וכתיב בערובי וישעו בני ישראל למעניהם על פיה' ומדבר פניו וישעו העין בנודר פארן ולחלקק
הולך

מכלל יופי

היו חידדי דערב ונו' כלותם אחד עשר יום שהלט מחורב עד קדש
ברנע ויחסי תופל ולכן ודי זה הם יוקומות לא מוכר כפ' הסעי
או מוכרו בשמות אחרים ומה שכתוב וימי החרבשים שכתוב
דכר משה - אכל רכושנו ו' לאתנו כספנו שם דדרי ו' ו' ו' ו'
אלה הדברים שכתב הרשב"ם
כיטעם אלה הדברים
דכרי הולות הכפוזים הוה הספ'
שכר חמר משה אועס כאשר

(א) (בערבה) - ענינו
מורב : (מור טוף)
בחורב
השורק וענינו נגד צומרת :

כ

עד קדש ברנע : ג ויהי בארבעים שנה
 בעשתי עשר וחדש באחד לחדש דבר משה
 אל בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו
 אלהם : ד אחרי הכתו את סיחון מלך
 האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך
 הבשן אשר יושב בעשתרת באררעי :
 ה בעבר תרדן בארץ מואב הואיל משה
 באר את התורה הזאת לאמר : ו יהוה
 אלהינו דבר אלינו בהרב לאמר רב לכם
 שבת בהר הזה : ז פנו וסעו לכם ובאו
 הר האמרי ואל כל שבניו בערבה בהר
 ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הפגעני
 והלקנון עד הנהר הנדר נהר פרת :
 ח ראה נתתי לפניכם את הארץ באו
 ורשו את הארץ אשר נשבע יהוה לאבותיכם
 לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולורעם
 אחריהם : ט ואמר אלכם בעת ההוא
 לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם :

ג

יהוה

רשי

טורא דשעיר עד רקס גיאה : ג והוה
 בארבעין שנין בחד עסר ירחין בחד לירחא
 מליל משה עם בני ישראל ככל דפקיד
 יי יתיה לנותחון : ד בחר דמחא ית סיחון
 מלכא דאמורא דתיב בעשתרות באררעי :
 ה בעברא דירדנא בארעא דמואב שרי
 משה פריש ית אולפן אורייתא דתא
 למימר : ו יי אלהנא מליל עמנא בהורב
 למימר סני לכון דיתיבתון בטורא דהין :
 ז אחפנו וטולו לכון ועולו לטורא
 דאמורא ולכל מגירוהי במשרא בטורא
 ובשפלתא ובדרומא ובספר יפא ארע
 פגענא ולבנון עד נהרא רבא נהרא פרת :
 ח הו דיהבית קדמיכון ית ארעא עולו
 ואחסינו ית ארעא דקים יי לאבהתכון
 לאברהם ליצחק וליעקב למתן להון ולבניהון
 בתריהון : ט ואמריית לכון בעדנא ההיא

למימר

(ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר וחדש באחד לחדש - מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה מחילמד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה אמר ראוהו בניו אזי חומר לך מפני מה לא הוכיחין כל השנים הללו כדי שלא תביחני ותלך ותדבק בעשו אחי ויפני ד' דברים אין מוכיחין את החדש אלא סמוך למיתה כדי שלא יבא מוכיחו וחור ומוכיחו ואלא יבא חסירו רואהו ומתבייש ממנו כולי כדאיתא בספרי וכן יהוה לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה וכן סמוחל שנאמר (שמואל א) הכני ענו כי וכן דוד את שלמה בנו : (ד) אחרי הכותו - אמר משה אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצת הארץ יאמרו מה לזה עלינו מה הטוב לנו אינו כל אלא להקטר ולמזא עילא שחין בו כל להכניסנו לארץ לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניכם והורסם את ארלם ואתר כך הוכיחו : סיחון אשר יושב בחשבון - (ספרי) אילו לא היה סיחון קשה והיה שרי בחשבון היה קשה שהמדינה קשה ואילו היה עיר אחת וסיחון שרי בתוכה היתה קשה שהמלך קשה על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה : אשר יושב בעשתרות - המלך קשה והמדינה קשה : עשתרות - הוא לשון לוקין וקושי כמו עשתרות קרנים ועשתרות זה הוא עשתרות קרנים שהיו ספ רפאים שהכה אמרפל שנאמר (בראשית יד) ויבא את רפאים בעשתרות קרנים ועוג נמלט מהם והוא שנאמר (שם יד) ויבא הפליט ואומר (דברים ג) כירק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים : באררעי - שם המלכות : (ה) הואל - התחיל כמו (בראשית יד) הנה לא הואלתי (א) : באראת החוריה - שבועים לשון פירשה להם : (ו) רב לכם שבת - כפשוטו ויש מדרשי אגדה הרבה גדולה לכם וזכר על ישיבתכם בהר הים עשיתם עשן ממורה וכלים קבלתם תורה וניתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושתי עשרות - (ז) פנו וסעו לכם - ודרך עד וחרמה : ובאו הר האמרי - כמשמעו : ואל כל שבניו - עמון ומואב והר שעיר : בערבה - זמורה שליער : בהר - זמורה המלך : ובשפלה - והשפלת דרום : ובנגב ובחוף הים - השקלון ועוד וקסרי וכו' דזינא בשפתי : עד הנהר הגדול - מפני שאמר עם ארץ ישראל קורבו גדול משל הדיוט אומר עבד מלך מלך הדבק לשמור וישתחולך (שבועות סד) קרב לגבי דינא ולירדן

איתתרתין ארבעין שנין : ג בתורה לסוף ארבעין שנין בחסר ירת הראי וקחא ושכט בתר בירחא מליל

בתורה בסוף ארבעין שנין :

כשרה עם בני ישראל כבר ר' עקיב ו' יתיה לונתהו : ד מן בתר דמחא ירו סיחון מלכא דאמוראיה דיתנב בהשכון ורת עוג מלכא דמיתנן דיתנב בעשתרנוותא בארבעת : ה בעברא דיוודנא בארעא דמואב עורי משנה למלפא ית פתמי אורייתא תרא למיקר : ו אלדו מליח עמו ולא אגא באגפי נפשי בחורב למימר סגי לכוון ואתהני לכוון עד האידנא דתבילתו בית אורייתא ועברתו ביה משפנת וקניו וצאקומתו רבנו עליכוון ומקעו ביש לכוון לאיתקחא בטוורא דיון : ז אתפניאר וטורר לכוון לעבר וחורמרה ועולר לטוורא דאמורצרה גלורר כלל בירי עמו ומואב וגבלא במשנא דחודשא בטוורא בשפילתא וקדומא ורספר ומא אשקליו וקיסריו ארבע מקענארה עד קלחיה וקלכנו אתר טורי בית מקדשא עד גהרא נבא ונהרא פרת : ח תמו ד' קסריר קדמיכוון ית בירי ארעא ולא תצטרכו למיטול וינא עילר ואחסינו ית ארעא ומקער בה דפטיא ופלגיהא היכמא דקנייס לצבחהכוון וגו' : ט ואמריר לכוון בעדנא תהיא למימיה ליתנא שבתקינון על דיינא חד ונאנא לא יבילנא בלהודי לטמוכרא

יחבון

רשי"ה

אידן : (ה) ראה נתתי כעניינם אתם רואים איני אומר לכם מאומה ומשמעה : באור ורשו : אין מערער בדבר ואי כס ריכיים למלחמה חילו לא שלחו עד גלים לא היו צריכים לכלל : ו : לאבותיכם : למה הזכיר טוב לאברהם ליצחק וליעקב חלא אברהם כדאי לעמנו ויצחק כדאי לעמנו יעקב כדאי לעמנו : (ט) ואומר אליכם בעת ההיא לאמר : מהו לאמר אומר להם משה לא מעמנו אי

באר רחובות דקדוקי רשי"ה

(א) אין כוונת רש"י לומר דמלת הוואל הוא ענין התחלה ממש דזה לא מצינו כגוים מקום אכזה מצינו דמלת הוואל משמש לענין חשק ורצון לכן אמרו המדקדקים כאשר תתעורר נפש השכלית להתחיל דבר מה בחשק ורצון טוב שיך כולשון הוואל (ער האט זיך בווייליגט אן נו פאגען) וכן הנהגה הוואלת יורה גם כן כוונת רש"י :

רשב"ם

הולך ומספר האדם בלא לחזור בפרק שבתוך כך ויהי העם כמתאוננים והתאו תלויה על כל דבר שם אמרו קברות התאוה ומשם בלא לחזור ומשם נלמדה וירי ומשם שם סבת ימים ואחר נסעו העם מחרות עד שכלו וימנו כמדבר פארן וזהו וישכן הענין כמדבר פארן שאו למיגלה וזהו אחד עשר יום וחורב שבו הולכין דרך הר שער שלשה ימים כמו שכתוב ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וכשבעה ימים שלא נקטו עד האספק ימים הרי עשרה ימים אחד עשר יום נסעו ונתלוצצו וימנו כמדבר פארן הוא קדש כרבע שמשם נשתלחו המרגלים כמו שכתוב וילכו ויבאו אל נחש ואל אהרן אל מדבר פארן קדש וגו' ועם הענין וגו' ומה שכתוב ונסבת את הר שער ימים רביס זה היה לאחר שכתב כרבע עד אשר את חתכל ורד שלשים ושמונה שנה עד תום כל הדור וגו' ומה שכתוב ונסבת את הר שער ימים רביס זה היה לאחר שכתב ונתקדש עד שכלו לחר ההר על גבול ארץ אדום שנסת הארבעים כל זה פירשתי חט הצינה פירוש כתב ידו של רבינו : כ'ר אליגור מכליני העמודי על האמת : ועתה אשוב לפירוש רשי"ה שמואל ז"ל לוכן הורה לי ריכמי חכם ויכין את זאת כי פסוק זה לא נכתב חלא לפי שפסוק לפנינו ונסב מחורב אלף את כל המדבר הגדול וטורר דרך הר החמורי ונבא עד קדש ברנע פסוק לארץ ישראל שנקדש ברנע וזהו מרגלים וכשתהו עם ארבעים שנה לכן הוא נוסף כן כשנסעו מחורב ללכת דרך הר שער דרך יסרה היו יכולים ליכנס לארץ ישראל כאלה עשר יום עד קדש ברנע חלא לפי שחטאו ונסב את הר שער ימים רביס עד ארבעים שנה וגו' וזהו שאמר לפנינו ונסב מחורב חלא עד קדש ברנע פיימים ודעתיים שחייבכם כי חס ושלום חזק עשר יום חלא נקדש סרע שלחת ימור גלים ונסת היתם ארבעים שנה כמעשה ימים :

ומרגל

מכלל יופי

ומנה כאל הנקומות שהביעו לפני החוקם והזכירם ביום מפני כבודם של ישראל ושירשו תופל ולרן הזכירם על הדברים שתפלו על המון שהיה לפנין שחטאו וכשנאקבה בלחם הקלוקל ודי זה על העגל אשר עשו וזהו יוכן תרם חנקלום ועם חזה עשרים ויחורב גם זה מדברי התוכחה אחי' להם משה לישראל אלו מה גרמתם אין לכם דרך קרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שער ואף הוא וזהו ימים ואחתם הלכתם אותה כשנעו ימים שהרביע ימים כליד נקעו מחורב וכתשעה ועשרים כמין שלחו המרגלים לקחם שלשים

הסב אתכם מבימות הר שער ארבעים שנה : (ה) (הואיל משוח) : ענינו הרצון והחפץ : (באר אה החורה) : פועל עבר רוצה לומר פרש : (ה) (באו ורשו) : ענין ירושה : (*) (*) (*)

2 3 2 2

י יהוה אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום
 שני ככוכבי השמים לרב: . יא יהוה אלהי
 אבותכם יסף עליכם כנס אלה פעמים
 שני ויברך אתכם באשר דבר לכם: . יב איכה
 אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם:
 ג יג הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים
 לשבטיכם ואשימם בראשיכם: יד ותענו
 אתי ותאמרו טוב-הדבר אשר-דברת
 לעשות: טו ואקח את-ראשי שבטיכם
 אנשים חכמים וידעים ואתן אותם ראשים
 עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי
 חמשים ושרי עשרת ושטרים לשבטיכם:
 טז ואצוה את-שבטיכם בעת ההוא
 לאמר שמע בין-אחיכם ושפעתם צדק בין-
 איש ובין-אחיו ובין גרו: יז לא-תכירו
 פנים במשפט בקטן בגדל תשמעון לא
 תגורו מפני-איש כי המשפט לאלהים הוא
 והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אדני
 ושמעתיו

מצוה ה'
 מצוה ט'

למימר לית-אנא-יכיל בלחודי לסוברא
 יתכון: . יא אלהכון אסני יתכון והא
 איתכון יומא-דין ככוכבי שמיא לסני:
 יא יי אלהא דאבתכון יוסף עליכון
 כותכון אלה זמנין ויברך יתכון כמא די
 מליל לכון: יב איכדין איסובר בלחודי
 טורתכון ועסקיכון ודינכון: יג הבו לכון
 גברין חכימין וסופלתנין ומדען לשבטיכון
 ואימנינון רישין עליכון: יד ואתיבתון יתי
 ואתרתון תקיין-פתנמא דמלילתא למעבד:
 טו ודברית ית-רישי שבטיכון גברין
 חכימין ומדען ומניתי יתהון רישין עליכון
 רבני אלפיין ורבני מאותא ורבני חמשיין ורבני
 עשורייתא וסרכין לשבטיכון: טז ופקידית
 ית-דינניכון בעדנא ההיא למימר שמעו
 בין-אחיכון ותדנון קושטא בין-גברא ובין-
 אחוהי ובין-גירייה: יז לא-תשתמודעון
 אפיין בדינא מילי-זעירא כרבא תשמעון לא
 תדחלון

רשי

אני אומר לכם אלא עמי הק"ה . לא אוכל לבדו וגומר . אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל אדם שהוליס מנזרים וקרע
 להם את היס והוריד את הען והגיו את השליו לא היה יכול לדונם אלא כך אמר להם ה' אלהיכם הרבה אתכם גדילי וזרוע אתכם על דייכס
 כט! את העונם מכם וכתבו על דייכין וכן אמר שלמה (מלכים אב) כי עני יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה אפשר עני שכתובו (שם ד)
 ויתכס מכל האדם אמר מי יוכל לשפוט אלא כך אמר שלמה אין דייני חומה זו דייני שחר החומות עכ"ס שחס דן והורג ומוכה וחונק ומתה את
 דינו וגוול אין בכך כלום אני אס חייבתי מעון שלא כדן נפשות אני כתבע שאלמר (משלי כב) וקבע את קובעיכס נפש: (י) והנכם
 היום ככוכבי השמים . וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו אלא ס' ריבוא מהו והנכם היום הנכם עשולים כיום קיימים
 ליעולם כחמה וכלכמה וככוכבים: (יא) יוסף ה' עליכם ככס אלה פעמים . מהו טוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם אלא אמרו
 בומשה אתה נתן קלנה לברכותינו ככר הכטיה הק"ה את חברה (בראשית יג) אשר אס יוכל איש לזנות וגו' אמר להם זו עשלי הית
 אכל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם: (יב) איכה אשא לבדי . אס אמר לקבל שכר לא אוכל זו היא שאמרת (ס"א שאתרני)
 לכס לא תצמתי אני אמר לכס אלא מפי הקדוש כרוך הוא: טרחכם . עלגוד שהיו ישראל טרחקן היה אחד מהס רוחה את בעל דינו
 נותה דין אמר יש לי עדים להביא יש לי ראיות להביא מוסקי אני עליכס דייכין: ומשאכם . מלמד שהיו (ר"ה יז סנהדרין צט)
 חטיקורוסין הקדים משה ללאת אמרו מה ראה כן עמרס ללאת שמה אינו ספוי כתוך ביתו איתר ללאת אמרו מה ראה כן עמרס שלא ללאת מה
 אתס סבורים יוסב ויוען עליכס עלות רעות ומושב עליכס מחשבות (ס"א נזות ומשכומת): וריבכם . מלמד שהיו רוגנים .
 (יג) הבו ריכם . הומונו עצמכם לדבר: אנשים . וכי תעלה על דגתך כמים מה ת"ל אכסיס נדיקים: חכמים .
 כסופים: גבונים . מכניס דבר עתוך דכרו הוא ששחל חרוס חת רבי יוסף מה בין חכמים לגבונים . חכס דומה לשכתי עשיר
 כשמכילין לו דערין לראות רואה וכשילין מכילין לו יוסב ותוהאכבין דומה לשולקט תגר כשמכילין לו מעות לראות רואה וכשין מכילין לו
 סוס

יָתוֹן : מִיָּמָר דְּוִי אֶלְהָבוֹן אַסְתִּי יִתְכוֹן וְהֵאֵיתִיכוֹן יִמָּא דִּין הִי כְּכֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסִי : יא " אֶלְהָא דְאַבְרָהָמָא
 יוֹסֵף עֲרִיכוֹן כְּוֹתְכוֹן אֶלְף וְנִמְנִין מְטוֹל בְּרַבְתִּי דְּנָא וְיִפְרֹךְ יִתְכוֹן בְּלֵא סְכוּמָא וְחֵי בְּמָא דְמִלְיָל לְכוֹן : יב הִיךְ
 אָנָּא יָבִיל בְּלַחֲדֵי לְמַסְבוֹל טְרַחֲוֹת אַפְקַרְסִיחֵכוֹן וְדַמְחֵשְׁלִין עַלֵי בִישְׁמָא וּמִלֵּי דְנִנְבְּוִן דְּפַפְקִין סְלֵנָא לְאַפְקִי קְרִי :
 יג זַמְנָא לְכוֹן גּוֹבְרִין חֲבִיבִין וְסִיבְלֵתְנִין מְרַעֲיוֹנְתָו וְקָרִי מְנַדְעָא לְשִׁבְטֵיכוֹן וְאַמְנִינִין רִישֵׁן עֲלִיכוֹן :
 יד וְאַתֵּיבְתָו יְתִי וְאַמְרָתָו וְגוֹ : טו וּבְבָרְיַת יְתִי רִישֵׁי שְׁבְטֵיכוֹן וְאַוְרְבְּחָנִין בְּמִלְיָא גּוֹבְרִין חֲבִיבִין וְקָרִי
 מְנַדְעָא וְסִיבְלֵתְנִין מְרַעֲיוֹנְתָו לֵא אֶשְׁבְּחִית רַבְּנֵי תַתְּמִתָו רִישֵׁי עֲלִיכוֹן בְּבִגְי אֶלְפִין רַבְּנֵי מְאוּוֹתָא בְּבִגְי חֲמִשִּׁין קְרִיפִר
 עֲלִפִין בְּבִגְי עֲשְׂרִייתָא שִׁית רִיבְוִן וְפְרָכִין לְשִׁבְטֵיכוֹן : טז וּפְקִידֵי יְתִי דְנִנְבְּוִן בְּעִידָנָא חֲזִיָא יְתִי קְרִי דְעִיָּא
 לְמִימְרָא קְבוֹלָר מִן אַחֲבוֹן דְּלֵא יִמְלַל חַד בַּל מִלְוִי וְחַד מְקַטֵּעַ מִלְוִי וּמְרַשְׁמַעְתָו מִלִּיהוֹן לִית אֶפְשֵׁר לְכוֹן דְּלֵא
 לְמִדְנָהוֹן וְהַדְרָנָן דִּינָא בְּקִשׁוּט רַבְּשֵׁרֹת שְׁלֵמָא בִּין גְּבָרָא לְאַחֵי וּבִין מְאָן דְּמֵאָנְר מִלִּי דִּינִין : יז לֵא תִשְׁתְּמוֹדְעוּן
 אֶשְׁרִין בְּדִנְעָא מִלִּי וְעִירָא הִי כְּמִלִּי בְּכָא מְשִׁמְעוּן וְלֵא תַתְּלִירוּ מִן קַבֵּס עֲתִיר נְשׁוּלְטָן אַרוּס דִּינָא מִן קַדָּם : יח וְחֲמִי כָּל
 טוּמְרִיא

רש"י

הוא נחמד ומכיר מזה : וידועים לשבטיכם . שהם נזכרים לכם שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומזהו זה בטע הא
 ואם הבין הוא אכל אתם נזכרים בו שאתם גדלתם אותו לכך נאמר וידועים לשבטיכם : בראשיכם . ראשים ומכובדים עליכם שיהיו
 נזכרים בהם כבוד ויראה : ואשמם . (סנהדרין שם) חסריו דלמד שאמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם שהיה להם למחות
 ולסמון אותם לדרך הישרה (ב) : (יד) ותענו אורתי וגומר . חלעתם את הדבר להגאתכם היה לכם להשיב משה רבינו מווינאה
 ללמוד מן או מתלמידך לא (ספרי) מןך שנשערת עליה אלא ידעתי וחשבותיכם הייתם אומרים עכשיו יתמונו עלינו דיינין הרבה אם
 אין מברנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים : לעשות . אם הייתי מתעלל אתם אומרים עשה מהרה : (טז) ואקח
 את ראשי שבטיכם . משכנים כדברים אשריכם על מי באתם להתמונות על בני אברהם יצחק ויעקב על בני אדם שנקראו אחים ורעים
 מלק ונחלה וכל לשון חכה : אנשים חכמים וידועים . אכל נכונים לא מלאתי (ספרי) זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה
 ולא מלא אלא שלשה אנשים נדיקים חכמים וידועים : ראשיים עריכם . שתתכנו בהם כבוד ראשים במקרא ראשים בממכר ראשים
 במשא ומתן ככנס (מכילתא לכו"ה) אחרון וינאל ראשון : שרי אלפים . (סנהדרין י"א) אחד ממונה על אלף . שרי כבאות .
 אחד ממונה על מאה : ושוטרים . ונתי עליכם לשכטוכס אלו הכופתין והמכין ברצועה על פי הדיין : (יז) ואצורה את
 שופטיכם . (ספרי) אמרתי להם הן מתוכין בדין אם בא דין לפניך פעם אחת שתיים ושלוש אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה
 אלא היו נושאים ונותנים : בעת ההיא . (ספרי) משנותים אמרתי להם אין עכשיו כלשעבר לשעבר הייתם ברשות עצמיכם
 עכשיו הרי אתם מוטעבים לנכור : שמוע . לשון הוזה אור' נט' כלעז כמו זכור ושומר : ובין גרו . (ספרי) זה כעל דינו שאוגר
 עליו דברים . (סנהדרין ז') דבר אחר וכן גרו חף על עסקי דירה בין חלוקת אחים אפילו בין תכור לכירים : (יז) לא תכירו פנים במשפט .
 (ספרי) זה הממונה להוציא הדיין שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור או איכנו דין איש פלוני קרובי או איכנו דין בעיר והוא אינו בקי בדין
 כנשא מחייב את הזכאי ומוזה את החייב מעלה אינו על מי שמונה כאלו הכיר פנים בדין : כקטן כגדול השמעון . (סנהדרין ח') שיא מחיב
 עליו דין של פרוטה בדין של עוא מנה שאם קדם וכל לשון לא תמלקע לא חרות . ד"א קטן כגדול תשמעון כתרוממו שלא תאמר זה עני
 הוא

באר רהובות דקדוקי רש"י

(ב) רבים מקשים והלא במסורה נאמר ואשימום מלא ו' ר' יוכן ומכיונים כל ספריו ודוויקיס ואני אומץ להגדיל התמיה לדעת רש"י
 להורות הלימוד שאמותיהם זכו' אם כן כונת רש"י להחליף מלת ואשימום מן שי'ן שמואל לשי'ן ימין וכלאו עתים
 ואשימום לפי זה מה נפקא מיניה אם הוא מלא יו' ד' או ספר יו' ד' והלא כיוון ושמאל תליא מלתא וכאשר עיינתי נמצאתי בחזקוני דמלא גרסת
 רש"י ספר אל"ף ואף זה הוא מחזיק אותה בגרסא לשהפא מכל עוקם כראה בעיני להחזיקה ולקיימה כדי להשוות דעת רש"י לדברי המסורה אשר
 אחזקו נשענו עליהם ואני דקשה לרש"י מדהו' ליתכח ואתן ראשים עליכם כדכתיב הפסוק שלאחריו ולמה כתיב ואשימום אלא ודאי
 כוננת הפסוק להחליף מלת ואשימום מן שי'ן שמואל לשי'ן ימין וכלאו כתיב ואשימום ולהורות ענין אשמה ומשום דלפי זה הולך
 למכתב שני אלפי'ן אחת לשורש וחת לשמוש כזה וְאַשְׁמִימָם על זה קאמר רש"י ספר אל"ף וז' לומר מדרך המקרא להשמיט אל"ף אחת
 גופי בגי' שני אלפי'ן יחד ונקודתה היינו הפתח תיבתן תחת הו'ו' להורות חסרונה ושפיר כלמד אשמותיהם וכלו
 והאני' לא היה בקי בדקוק ולא הכין כוננת רש"י דתליא הדבר כיוון ושמאל רק סבר דתליא מלתא ביו' ד' מלא וממר ואין הדבר כן רק כאשר
 כתבתי הוא האמת ונכור :

מכלל יופי

עלה (טז) ובין גרו) פירושו שבנו הגר אצלו :

ושמעתו : יח ואצוה אתכם בעת ההוא
 את כל הדברים אשר תעשו : יש ונסע
 מחרב ונגלך את כל המדבר הגדול והנורא
 שהוא אשר ראיתם בדרך הר האמרי כאשר
 צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד קדש ברנע :
 כ ואמר אלקים באתם עד הר האמרי
 אשר יהוה אלהינו נתן לנו : כא ראה
 נתן יהוה אלהינו לפניך את הארץ אשר
 רש כאשר דבר יהוה אלהינו אכתוב לך אל-
 שלישי תראה ואל תחת : כב ותקרבו אל כלכם
 ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ונחפיו-
 לנו את הארץ וישבו אתנו דבר את הדרך
 אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא
 אליהן : כג וייטב בעיני הדבר ואקח מבם
 שנים עשר אנשים איש אחד לשבט :
 כד ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד גחל-
 אשבל וירגלו אתה : כה ויקחו בידם מפרי
 הארץ ויורדו אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו
 טובה הארץ אשר יהוה אלהינו נתן לנו :
 כו ולא אביתם לעלות ומרו את פי יהוה
 אלהיכם : כז ותרגנו באהליכם ותאמרו
 בשנאת יהוה אתנו הוציאנו מארץ מצרים
 לתת

במשפטיכם ואמרתון בידם כי יתנא אפקיא

רשי

תדחלון מן קדם נבוא ארי דינא דני הוא
 ופתנמא דיקשי מנכון תקרבון לותי
 ואשמיעינה : יח ופקידית יתכון בעדנא
 ההיא ית כר פתנמא דתעבדון :
 יט ונטלנא מחורב וחליכנא ית כר-
 מדבנא רבא ודחילא ההוא דתיתון אורת
 טורא דאמוראה במא דפקיד יי אלהנא
 יתנא ואחניא עד רקס ויאה : כ ואמרית
 לכון אחיתון עד טורא דאמוראה דני
 אלהנא יהיב לנא : כא חזי דיהבי אלהך
 קדמך ית ארעא סק אחסין במא דמליל
 יי אלהא דאבהתך לך לא תדחל ולא-
 תתבר : כב וקריבתון לותי מולכון ואמרתון
 נשלח נברין קדמנא ויאללון לנא ית-
 ארעא ויחיבו יתנא פתנמא ית ארעא דניסק
 בה וית קרנא דניעול להן : כג ושפר
 בעיני פתנמא ודברית מנכון חרין עטר
 נברין נבנא חר לשבטא : כד ואחפניאו
 וסליקו לטורא ואתו עד גחלא דאחבלא
 ואלילו יתה : כה ונסיבו בידיתון מאבא
 דארעא ואחיתו לנא ואחיבו יתנא פתנמא
 ואמרו טבא ארעא דני אלהנא יהיב לנא :
 כו ולא אביתון למיסק וסריבתון על-
 מימרא דני אלהכון : כז ואתרעמתון

דאימוראה

הוא ויתרון עזר ומנוה לפי כפי אזהרת את העני וכחלא מתפרסם כנקיות . ד"א שלא תאמר היאך אני פונס ככדו של עשיר וש ששכיל דבר
 אונקלוס עכשיו וכיולא לחין חזיר ליתן לו סחמה חייב לו : לא הורו מפני איש . (ספרי) לא תירחו . ד"א לא גורו לאי כנס
 דבין חפני חיס לשון (משפטי) חונן בקין : כי המשפט ליה יהוה הוא . מה שחמה טעל מזה שלח כדון אתה מוקיקני לחסור

טריקיא ופתקא דיקשי מנכו תקריו ליה ואשמיניה : יח ופקידית יתכו בעינא תהיא ית כל עשרא פתקמא
דמעבדון בגי דיני מוטא לדיני נפשקא : יט ונטלנא מחורב ונהליכנא ית כל פודקרא בקא ודחילא תהיא
פתמיתו חידו כבשוריו נעקביו נפשמו פריו בקמו לקובליכו אורח שורא דאמורא תיקמא דפקיד : אלהנא יתגא
ואתינא עד בקם גינא : ב ואמרית לבו אתיתו עד שונרא דאמורא דיי אלהנא יהיב לנא : כא חמון
דיחב : אלהכו לבו ית ארעא סוקי ואחסימי תיקמא דמליל : אלהכו לא תבדללו ולא תיתברו : כב וקריקתו
לתי בעדברקא כולכו ואמרתו נשבר גוקרו קדמנא ויתרגו לנא ית ארעא ויתכו וגו דניעול לתהון : כג השפר
פעיני פתקא ודברית סנכו תריסר גוקרו פריו גוקרא

ירושלמי

חד לשבטא : כד ואתפגרי ופליקו לשונרא ואתו
עד גחלא דאתפלא ותבגו יתה : כה ונטכו בידהון
סן איבא דארעא ואתיתר לתנא ואמכר יתנא פתקמא

ואמרו קלב והושע טבא ארעא : אלהנא יהיב לנא : כו ולא צבותו למסוק וחמתו לפתמי עשרא רשיעין
נסרבתו על מימרא דיי אלהכו : כז ובגיתו במשפניכו נסיבתו בגכו ובגיתו בעשפניכו למימרא דיי לבו
פשיפן מחר אתו מתקליו סמול דסי : יתנא אפקנא מן ארעא דמציבס למיספר יתנא בידא דאמורא לשציונתא :

לאן

רשי"י

לו מוזא שטית עלי המשפט : דנקרבוון אר"י - (ספרי) על דכרזה נסתלק ממנו משפט בטת ללפחדוכן שמואל אמר לשאל
(שמואל א"ט) אנכי הרווא אחר לו הק"ה כה חשך שאני נודיעך שאין אתה רואה ואייתי הודיעו כשכא למשוח את דוד (שם ז"ל) וירא
את אליאכ ויאמר אך נגד ה' משיחו אחר לו הק"ה ולא אמרת אנכי הרווא (שם ז"ל) אל תבט אל מראהו : (יח) את כל הדברים
אשר ר"עשון . אלו עשרת דברים סני דיני ממונות לדיני נפשות : (יט) חמורב הגיול והנורא . טהיו כו נחשים קדויות
עקרבים קצתת : (כ) ותקרבון אר"י כלכם . פערבוכיא ולהלף הוא אומר (דברי ח"ן) ותקרבון אלי כל ראשי שבטים
ווקינס ותאמרו הן הראנונו' אותה קריב היתה הונת ילדים סכנדים את הוקינס ושלחום לפניהם ווקינס מוכדים את הראשים ללכת
לפניהם אל כלן ותחרכוכיא אלי כלכם בערכוכיא ילדים דוחפין את הוקינס ווקינס דוחפין את הראשים : וישבו אורנו דבה . (ספרי)
כאיו לשון הס נדכרים : זאת הדרך אשר נעלה בה . אין דרך שאין בה עקמינות : ואת הערים אשר נבא אליהן . תחלה
לכבוש : (כג) ויטב בעיני הדבר . כעני ולא כעני המקום וחס כעני משה היה טוב למהאמרה בתוכחות משל לאדם שאומר לחבירו
טוב לי תמורך זה אחר לו הן נותנו אתה לי לנסיון אחר לו הן כהרים ובהעות אחר לו הן כיון טראה שאין מעכבו כלום אחר הנוקם כלכם
בטוח הוזה שלא חמא כו מוס ויד אחר לו טול מעותך וחיי מסא מעתה אף אלי הודיעי לדכריכס שניא תחורו ככס כשתראו שאני
נעכה ואתם לא חזרתם ככס : ואקח מכם . מן הכרורים סככס מן המולתים סככס : שנים עשר אנשים איש אחד לשבט .
(שם) מניד שלא היה סכט לוי עמוס : (כד) עד נחל אישכול . (שם) מניד סקרא על סס סופו : וירגלו אורנו .
(שם) מלמד סלכו סה ארפעא אומנין שני וערב : (כה) וירידו אר"ינו . מניד שארץ ישראל סכסו מכל הארצות : ויאמרו
טובה הארץ . (שם) מיהס שארץ טובתה יהוצע ולכס : (כו) ותמרו . לשון התרסה התרסס כנגד מחמרו :
(כז) וירגנו . לשון סרע וכן (משלי י"ח) דסריכרנן אהס המוציא דסה : בשנאר ה' אוחנו . והוא היה אהס אתכס אכל
אתם סנאים איתו משל סדיע אומר מה דכלכך על רמתך מה דכלכיה עלך : בשנאת ה' אותנו הוציאנו לארץ מצרים . סוגלתו
לסאה היתה משל למלך כסר ודס סהיו לו שני כניס ויש לו שתי סדות אחת של סקיא ואחת של כעל למי סהוא אהס נותן של סקיא ולמי סהוא
סנא סתן לו של כעל ארץ מרים של סקיא הוה סנילוס עולה ונסקה איתו נארן כענן של כעל והוציאו סנאדריס לתת למא את ארץ כענן :

עריב

רשבים

(כז) וירגנו כנודכרי כרגן כמת להוסי :

מכלל יופי

(כא) (עלה ר"ש) . בחסרון היוד פא הפועל והייש כנרי עני
ירושלמי : (כד) וירגלו אותה . קרוב לענין רגל כענין ויתגרו
את הארץ : (כו) (ומתרגו) . הווא מי שהורג ומודה
מלאכת ההתגל כו לפיכך שבפעול ואסרווא

3 2 1 2 1 2

לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו: כח אנה
 ה אנהנו עלים אחינו המסו את לבבנו לאמר
 עם גדור ורס ממנו ערים גדלות ובצורת
 בשמים וגם בני ענקים ראינו שם:
 בט ואמר אלכם לא תערצון ולא
 תיראון מהם: ל יהוה אלהיכם ההלך
 5 לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה
 אתכם במצרים לעיניכם: לא ובמדבר
 אשר ראית אשר נשאף יהוה אלהיך כאשר
 ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם
 עד באכם עד המקום הזה: לב ובדבר
 הזה אינכם מאמינים ביהוה אלהיכם:
 לג ההלך לפניכם בדרך לתור לכם מקום
 לחנתכם באש לילה לראתכם בדרך אשר
 תלכו בה ובענו יומם: לד וישמע יהוה
 את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר:
 לה אם יראה איש באנשים האלה הדור
 הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי
 לתת לאבותיכם: לו זולתי כלב בן יפנה
 הוא יראנה ולו אמתן את הארץ אשר דבר
 בה ולבניו יען אשר מלא אחרי יהוה:
 לז גם בל התאנף יהוה בגללכם לאמר
 גם אתה לא תבא שם: לח יהושע בן
 נון קעמד לפניך הוא יבא שמה אתו חזק
 רביעי כי הוא יגחלפה את ישראל: ° לט ושפכם
 כ אשר אמרתם לבני יהוה ובניכם אשר לא
 ידעו

דא' מוראה לשיצ' ותנא: כח לאן אנהנא
 סלקין אנהנא תברו ית לבנא למימר עם רב
 ותקיף מננא קרוין דברבן ובריכן עד צית
 שמנא ואף בני גבריא חזינא לתמן:
 כט ואמריח לכוני לא תתברון ולא
 תדחלון מנהון: ל יי אלהכון דמדבר
 קדמיכון מימריה יגיה לכוני ככל דעבר
 עמכון במצרים לעיניכון: לא ובמדברא
 דחזיתא דסוברך יי אלהך כמה דמסובר
 גברא ית בריה בכל אורחא דהלכתון עד
 מימיכון עד ארתא הדין: לב ובפתגמא
 הדין ליתיכון מהימנין במימרא דיי אלהכון:
 לג דמדבר קדמיכון באורחא לתקנא לכוני
 אתר בית מישרי לאשריותכון בעמודא
 דאשתא ובליליא לאחזיותכון באורחא
 דתהכון בה ובעמודא דעננא ביממא:
 לד ושמיע קדם יי ית קל פתגמיכון ורגז
 וקיס למימר: לה אם יחזי גבר בגבריא
 האלין דרא בישא הדין ית ארעא שבתא
 דקמית למתן לאבהתכון: לו אלהן כלב
 בר יפנה הוא יחזינה וליה אמתן ית ארעא
 דרירי בה ולבנותי תלף דאשלים בתר
 דחלתא דיי: לז אף עלי הנה דנו מן קדם
 יי בדילכון למימר אף את לא תיעול לתמן:
 לח יהושע בר נון דקאים קרמד הוא ייעול
 לתמן יחיה תקיף ארי הוא יחסינה לישרא:
 לט ושפלכון דאמרתון לבניא יהי ובניכון
 דלא ידעו וקאדון טב וביש אנון יעלון
 לתמן ולדין אתנינה ואנון ירתונה:
 ואחן

יָדַעוּ הַיּוֹם מִיּוֹם נִרְעָה הַמָּוֶה יִבְאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם
אֶתְנַה וְהֵם יִירָשׁוּהָ : מֵאֵתְּמָה פָּנֵינוּ לָכֵן
וְסִעוּ הַמִּדְבָּרָה דְרָךְ יִסְ-סוּף : מֵאֵתְּמָה וְתַעֲנֵנוּ
וּתְאֹמְרוּ

מֵאֵתְּמָה אֶתְּפִנּוּ לָכֵן וְנִזְוֵנוּ לְמִדְבָּרָה
אוֹרַח יִמְאֵד-סוּף : מֵאֵתְּמָה וְנִזְוֵנוּ וְנִזְמַרְתֵּנוּ
לִי חֲבָנָא קְדָם-יְיָ אֲנִיחָא גִיסָק וְגִיחָה קָרֵב
כֹּכֵל

יונתן בן עוזיאל

כח לאן אנתנא פלקון אנתנא סקמיסו יר לנא למימר עם בכ ומקיף מנא קרנו בקרבו וקרבו עד ציר שמניא
ואיף בני עפרו וקרא תמיא תמן : כט ואמרית לכו לא וגו' : ל מימרא בני אלקוין די קנבר קדמיכו
הוא ימית לכו ככל מה דעבר לכו במקצבים למיתמיכו : לא וקמדברא בחמימא חנויא קלו מליו ארס דקטול
וסוכרף : אלקד בעניי אוקר שבינמיה היקמא דמסובר גבר עת גריה בקל ארשא דהליבמיו עד זמן מיתכו עד אמרא
הדיו : לכ וכפתגמא הדיו וגו' : לג דמבר קדמיכו בארשא לאיתקנא לכו אמר בית מושרו לאשרייתכו
קעמדא דאישא בליקיא לאנתרוחכו בארשא דתהכו בה ועמדא בענא בימקא : לד ושמיע קדם " וגו' :
לה אין יחמון גבר וגו' : לו אלהו קלב בר ישיגרה הוא יחמינה וליה איתן עת ארעא טבתא ארעא דתכרו
דקטיל בה ולכנו חולף דאשלים קמר בתקמא בני : לו אוף עלי תורה רגו מו קדם יי קטולכו למימר אוף
אנת לא תיעול לתמן : לח יהושע בר נון דמשמש בבית איל קנף הוא ייעור לתמן ימיה תקיף ארום הוא
תמינה עת ישראל : לט וטפלו דאמרתו לעדי יהו וקניכו דלא ידעין ימא דין בין טכ לביש היינו זעלת
לתמן וקתו אנתנה ותינו ירתנה : מ ואתון אתפנו לכו וגו' : מא ואתיבתו וגו' ואמרתו גבר יר

מאני

רשי

(כח) ערים גדולות וכצורות בשמים - דכרו הכתובים לשון הכתי : (כט) לא תערצו - לשון סבירה כתרומה ודומה
לו כערון כתלים לשון לסור נחלים (ג) : (ל) ילחם לכם - כשילכם : (לא) ובמדבר אשר ראית - מוסכ על מקרא
שלמעלה היינו ככל אשר עשה אתכם במדבר - ועשה חף כמדבר אשר ראית כינשאך ונומר : כאשר ישא איש ארבו - כמו
ספירש עי אל (שמות יד) ויסע מלאך אלהים ההולך לפני משה ישראל וגו' - משל למהלך כדרך וכנו לפניו כמו לסטים לשכותו וכו' :
(לב) ובמדבר הזה - שהוא מכתים להביאם אל הארץ אינכם מואמינים בו : (לג) לראותכם - כמו לראותכם וכן
(שמות י"ג) לנחותם הדרך וכן (תהר"ם כו) לשמיע בקול תודה וכן (מלכים א' ט') ללכת לגיד כיוצא : (לו) אשר דרך
בה - אכרון עזאמר (במדבר י"ג) ויבא עד חכרון : (לז) התאנף - כתמלא רוגז (ד) : (מ) פנו לכם - אמרתי
להעביר אתכם דרך רוח חזק חזום לגד נפון ליכנס לארץ קלקלתם ותרמתם לכם עמב : פנו לכם - לאחורכם ותלמו כמדבר לגד ים
סוף מהמדבר שהיו הולכים בו לדומה של הר שעיר היה אפשרי כן יסוף להר שעיר עתה המשכו לגד הים ותסככו את הר שעיר כל דרומו
מן כעבר למזרח : (מא) ותהיו - לשון (במדבר יד) כגוועלינו אל המקום זה כלשון שאמרתם לשון כן כלומר נודמתם (ס) :

לא

באר רחובות דקדוקי רשי

(ג) משום דמנינו דשורש ערץ ומשגג כן ענין חווק וקושי כמו ראיתי רשע עריך דלא יתכן כלן הוירך לפרש דזה הוא ענין סבירה
(כ"א ברעכו) : (ד) משום דמנינו דשורש אקף והוא שם לנין העוף כמו החמידה והאלפה וקרא כן
משום דהיא כטבעה רגזית לכן חידגס כן לשמש בענין רוגז וחיותה התאקף :
(ה) משום דמלת תתהיב הוא עלמסקל עשינו ואם כן אפשר למטעי ולומר כמו כמלת עשינו הוא השורש עשרה הכינפי
במלת

מכלל יופי

(כח) (אנה) - הכלל כל אנה רפה ובאו שנים
מילרע וזה אחד מהם : (כשבים) - נשאל זה השם
לגובה האויר : (כט) (לא תערצו) - פועל בורד ענינו
השבר והחתה : (לו) (וולתי) - היוד גוספת : (אשר

כאשר

וַיֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְגַדְחֲמוּ כָכֵל אֲשֶׁר-צִוֵּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְתַחֲנוּנוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מַלְחַמְתּוֹ וְתַהֲיֵנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה : מִבּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לְהֵם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא-תִלְחַמוּ כִּי אֲיַנִּי בְקַרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגְּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם : מִגּ וְאָדַבְרָ אֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה וַתִּזְדוּ וַתַּעֲלוּ הַהָרָה : מִדּ וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא לִקְרֹאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד-קִרְמָה : מִהּ וַתִּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא-שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הִאֲזִין אֲלֵיכֶם : מוּ וַתִּשְׁבוּ בְקִדְשׁ יָמִים רַבִּים בְּיָמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתְּכֶם : א וַנִּפְּן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶרֶךְ-יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסַּב אֶת-הַר-חֲמִישִׁי שַׁעִיר יָמִים רַבִּים : ° ס בּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : ג רַב־לָכֶם סַב אֶת-הַהַר הַזֶּה פָּנוּ לָכֶם צִפְנָה : ד וְאֶת-הָעַם כֹּזֵוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְדִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וַיִּשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד : ה אֶל-תִּתְּנוּ כֶּסֶף לֹא-אֶתֶן לָכֶם מֵאֲרָצִים עַד מִדְּבַר כַּף-רִגְלִי כִּי יִרְשֶׁה לַעֲשׂוֹ נַתַּתִּי אֶת-הַר שַׁעִיר : ו אֲכַל-תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתֶם בְּכֶסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם-יָמִים תִּכְרוּ מֵאֲתֶם

כָּכֵל דַּפְקִדְנָא יְיָ אֱלֹהֵנָא וּדְרִיחֲתוּן נְבִיר יִרְתֵּי מִנֵּי קִרְבִּיה וּשְׂרִיחֲתוּן לְ מִיִּסְק לְ טוֹרָא : פּוּב וַאֲמַר יְיָ לִי אֵימַר לְהוֹן לֹא תִסְקוּן וְלֹא-תַגִּיחֲתוּן קִרְבֵּי אֲרִי לִית-שְׂכִינְתִּי בִּיגִיכּוֹן וְלֹא-תַחֲבִרוּן קִדְשׁ בְּעַלֵּי-דְבִבִּיכּוֹן : מִגּ וּמְלִילִית עִמְכּוֹן וְלֹא-קַבְּלַתּוֹן וְסִדִּיבַתּוֹן עַל-מִימְרָא דֵינִי וְאַרְשַׁעְתּוֹן וְסִלִּיקְתּוֹן לְטוֹרָא : מִדּ וַנִּפְּק אֲמוֹרָאָה דְּיִתִּיב בְּטוֹרָא הַהוּא לְקַדְמוֹתְכּוֹן וַיִּרְדְּפוּ יִתְכּוֹן כְּמָא דְנַתּוֹן דְּבִרְתֵּינָא וְשַׁרְדּוּ יִתְכּוֹן בְּשַׁעִיר עַד-קִרְמָה : מִהּ וַתַּחֲבִתּוּן וּבְכִיחֲתוֹן קִדְשׁ יְיָ וְלֹא-קַבִּיל יְיָ צְלוֹתְכּוֹן וְלֹא-אֲצִית לְמִילִיכּוֹן : מוּ וַיִּתְבַּתּוֹן בְּרָקִס יוֹמִין סְנִיאִין כִּיּוֹמֵיִא דְחִיבַתּוֹן : א וְאַתְּפִינְנָא וַנִּשְׁלַנָּא לְמִדְבָּרָא אֹרְחָא יִמְרָא-דְסוּף כְּמָא דְמְלִיל יְיָ עִמִּי וְאַקִּיפְנָא יִת-טוֹרָא-דְשַׁעִיר יוֹמִין סְנִיאִין : בּ וַאֲמַר יְיָ לִי לְמִימַר : ג סְנִי-לְכּוֹן דְאַקִּיפְתּוֹן יִת-טוֹרָא הַרְדִּין אַתְּפִנוּ לְכּוֹן לְצִפְנָא : ד וַנִּתְ-עֲמָא פְקִיד לְמִימַר אֲתוֹן עֲבָרִין בְּתַחוּם אֲחֵיכּוֹן בְּגִירְעִשׁוּ דִיחִינִן בְּשַׁעִיר וַיִּדְחֲלוּן מִנְכּוֹן וְרִתְסַמְרוּן לְתַדָּא : ה לֹא-תִתְּנוּן כֶּסֶף בְּהוֹן אֲרִי לֹא-אֶתֶן לְכּוֹן מֵאֲרָעָהוֹן עַד מִדְּבַר פִּרְסַת־רִגְלָא אֲרִי-יִרְתָּא לְיַעֲשׂוּ וְהַבִּירַת יִת-טוֹרָא דְשַׁעִיר : ו עֲבוּרָא תִנְבְּנוֹן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִיכְלוּן

בכסף רשי

ואף

(מב) לא העירו - לא עליה תהא לכם אלא יורה : (מד) כאשר מעשינה הדבורים - מה הזכרה הזאת כשהיא נוסח
 את האדם מיד מזה הן הם כשהזכות פים כנס' מיד' מתים : (מה) ולא שמעה בקולכם - כשיכול עשיתם מיד רחמי כאלו
 חמור : (פו) ורש בו בקדש ימים רבים - י"ט שנה סלאמר כימים אשר ישבתם שאלו המסעות והסביו ל"ח שנה י"ט ענהס עמו
 בקדשו י"ט שנה סולמיה ונשא' פים וחזרו לקדש כמו סלאמר (במדר ל"ב) וייעוס כמולכר כך מנאית כסדר עולם : (א) ונפן ונסע
 הרי ברה : אילו לא הטוהו היו עושים דרך הר שער ליכנס לארץ מן דרומה לנמוכה כמל סקלקו הפכו ללד המדבר שהוא כיום סוף
 לדרומו